

Stamtąd wszyscy przyszliśmy.

Mokradła Bliskiego Wschodu oraz Północnej i Środkowej Afryki.

Centrum Ochrony Mokradeł zaprasza na obchody Światowego Dnia Mokradeł 2022.

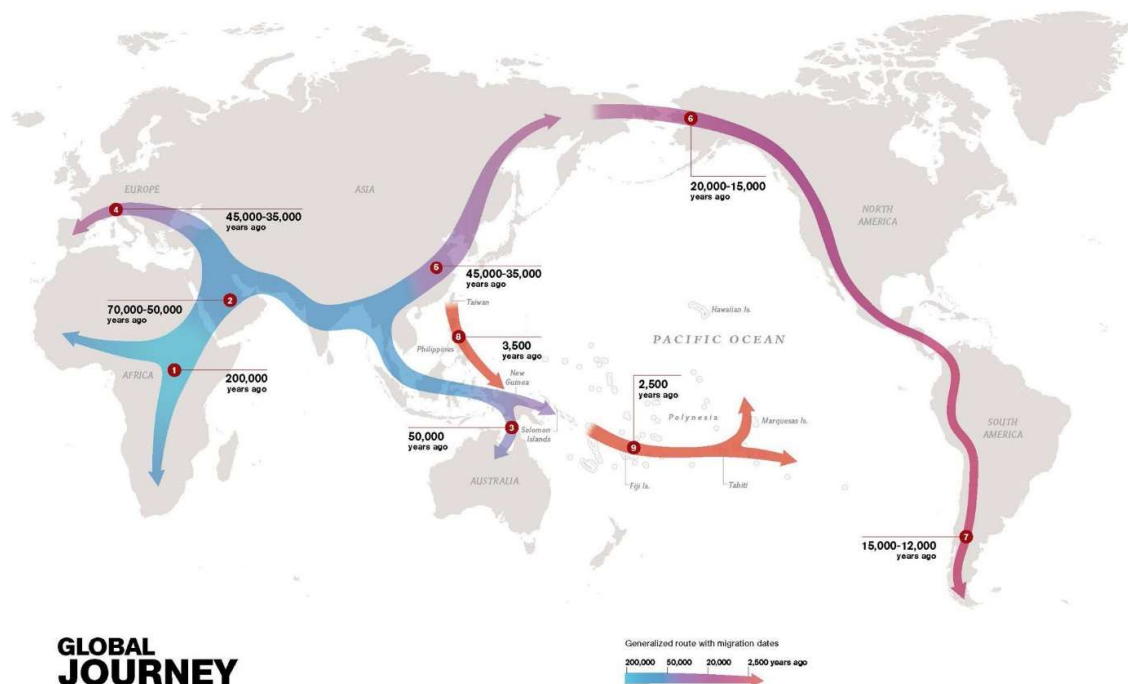
Hasło przewodnie tegorocznych obchodów Światowego Dnia Mokradeł, zaproponowane przez Sekretariat Konwencji Ramsarskiej brzmi: „**Działania na mokradłach dla ludzi i przyrody: Doceniaj – Dbaj – Odtwarzaj – Kochaj**”. Wsłuchując się w to hasło, nie mogąc przejść obojętnie wobec tego, że jedne z najpiękniejszych i najcenniejszych terenów podmokłych w naszym kraju (bagna Puszczy Białowieskiej, czy rzeka Bug) stały się świadkiem tragedii, **Centrum Ochrony Mokradeł postanowiło dedykować tegoroczne obchody Światowego Dnia Mokradeł wszystkim ludziom, których na polskich i białoruskich mokradłach spotkało cierpienie.**

Tegoroczne obchody będą dotyczyły w całości mokradeł Bliskiego Wschodu oraz Północnej i Środkowej Afryki.

Stamtąd wszyscy przyszliśmy.

O bagnach i mokradłach w swoich krajach, a także o problemach związanych z dostępem do wody oraz wpływie degradacji terenów podmokłych[na źródła utrzymania i migracje, zgodzili się opowiedzieć wyjątkowi prelegenci z Iraku, Iranu, Egiptu, Mali, Kongo.

Wydarzenie będzie transmitowane na żywo na facebooku i youtube, 5 lutego w godzinach 11.00 – 17.00. Prelekcje będą po angielsku i jedna po francusku, a wydarzenie będzie w całości tłumaczone symultanicznie na j. polski.

Szlaki migracji człowieka i ich szacowany czas. Źródło: National Geographic Society¹

Światowy Dzień Mokradet

Światowy Dzień Mokradet obchodzony jest 2 lutego w rocznicę podpisania w 1971 roku w irańskim mieście Ramsar „Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życia plectwa wodnego” (zwanej też Konwencją Ramsarską). Obecnie sieć obszarów Ramsar stanowi największą na świecie sieć obszarów chronionych, obejmującą ponad 2400 obiektów, pokrywających łącznie powierzchnię ponad 250 milionów hektarów, czyli ok. 13-18% mokradet lądowych i nadmorskich. Polska była jednym z pierwszych krajów, które ratyfikowały tę konwencję (w 1978 r.). Na terenie naszego kraju wyznaczono do dziś 19 obszarów Ramsar. Są to rezerваты: Jezioro Łuknajno, Jezioro Świdwie, Jezioro Karaś, Jezioro Siedmiu Wysp, Jezioro Drużno, Stońsk (który włączony został do powołanego w 2001 r. Parku Narodowego "Ujście Warty"), Stawy Milickie, Stawy Przemkowskie, Torfowiska Doliny Izery i Bór na Czerwonem oraz Biebrzański, Słowiński, Wigierski, Poleski i Narwiański Park Narodowy, Subalpejskie torfowiska w Karkonoskim Parku Narodowym, Polodowcowe stawy Tatrzańskiego Parku Narodowego, Torfowiska Tatrzańskiego Parku Narodowego, a także Ujście Wisły. Wedle założeń Konwencji, każda z umawiających się stron ma obowiązek chronić nie tylko mokradła umieszczone w "Spisie obszarów Ramsar", ale również inne cenne obszary wodno-błotne na swoim terytorium.

Światowy Dzień Mokradet 2022

Światowy Dzień Mokradet świętujemy od 1997 roku, a więc już po raz 26. Tegoroczne święto jest jednak wyjątkowe, bowiem po raz pierwszy będziemy go obchodzić jako święto oficjalnie uznane za jedno ze świąt ONZ. ONZ przyjęło odpowiednią rezolucję w tej sprawie (nr A/75/L.125) w sierpniu 2021ⁱⁱ. W rezolucji podkreślono, że mokradła mają kluczowe znaczenie dla ludzi i przyrody, zważywszy na niezaprzeczną naturalną wartość tych ekosystemów, a także wkład jaki mają w zrównoważony rozwój i dobrobyt człowieka, przynosząc nam korzyści środowiskowe, klimatyczne, ekologiczne, społeczne, gospodarcze, naukowe, edukacyjne, kulturowe, rekreacyjne i estetyczne. Dalej dodano, że tereny podmokłe należą do ekosystemów o najwyższym tempie zaniku i degradacji, i ta negatywna tendencja będzie się utrzymywać lub nasilać w odpowiedzi na bezpośrednie i pośrednie czynniki, takie jak szybki wzrost populacji ludzkiej, niezrównoważona produkcja i konsumpcja, niekorzystne skutki zmiany klimatu. W tekście rezolucji podkreślono istotną rolę Konwencji Ramsarskiej w zapewnieniu ochrony i mądrego wykorzystania wszystkich obszarów wodno-błotnych poprzez działania lokalne i krajowe oraz współpracę międzynarodową, a także wkład Konwencji w osiągnięcie zrównoważonego rozwoju na całym świecie.

Jak co roku, z okazji Światowego Dnia Mokradet odbywają się różne wydarzenia na całym świecieⁱⁱⁱ. Do tej pory zgłoszono ponad 800 różnych wydarzeń, w tym z terenu całej Afryki – jedynie kilkanaście.

Światowy Dzień Mokradeł 2022 - obchody organizowane przez Centrum Ochrony Mokradeł

Zarys tematu: mokradła Afryki i Bliskiego Wschodu

Tytuł spotkania „Stamtąd wszyscy przyszliśmy” odzwierciedla znaczenie, jakie bagna, rzeki i jeziora Afryki i Bliskiego Wschodu odegrały w historii człowieka. Poniżej garść faktów, o których opowiedzą goście Dnia Mokradeł.

- ❖ Początki naszego związku z mokradłami sięgają wczesnego paleolitu. Od dawna było wiadomo, że wczesne osady *Homo sapiens* w Afryce były usytuowane wśród bagien, a badania opublikowane trzy lata temu w *Nature*^{iv} sytuują początki naszej ewolucji bezpośrednio na paleo-mokradłach zlokalizowanych 200 tys. lat temu na terenie obecnej Botswany, których pozostałością jest delta Okawango. Choć wciąż trwa dyskusja ze zwolennikami koncepcji wschodnioafrykańskiego pochodzenia człowieka, nie ulega wątpliwości, że mokradła odgrywały kluczową rolę zarówno w najwcześniejszej ewolucji, jak i późniejszej migracji i osadnictwie ludzi. W okresie 130-75 tys. lat temu, gdy na terenie Sahary znajdowały się liczne jeziora, rzeki i związane z nimi bagna, wyznaczały one nie tylko miejsca osad ludzkich, ale strukturyzowały sieć kontaktów pomiędzy poszczególnymi grupami^v.
- ❖ Kolejny, szczególnie wymowny etap historii człowieka związany jest z rozwojem cywilizacji w bagiennych dolinach rzecznych Bliskiego Wschodu – nad Eufratem, Tygrysem i Nilem. Mezopotamia może być słusznie nazywana kolebką zachodniej cywilizacji. To tutaj wynaleziono pismo, literaturę, administrację, scentralizowany rząd i gospodarkę wodną na wielką skalę; stąd rolnictwo rozprzestrzeniło się na całą Europę. Ważne historie cywilizacji zachodniej, w tym opowieść o potopie Noego, wywodzą się bezpośrednio z Mezopotamii i zostały włączone do Tory i Starego Testamentu po wygnaniu Żydów w Babilonie. Uważa się, że ogrody Babilonu, powstałe wśród bagien Mezopotamii, stanowiły kulturowy wzorzec biblijnego Raju. Bagna odegrały kluczową rolę w rozwoju kultury Bliskiego Wschodu. Trzcina i inne rośliny mokradłowe były wykorzystywane do budowy, pakowania, tkania i produkcji paszy, a także do wytwarzania materiałów piśmienniczych, broni, czy instrumentów muzycznych. Sumeryjskie przysłowie "gdzie nie ma trzciny, tam jest najgorsza ze wszystkich nędz" ilustruje ich znaczenie gospodarcze. Mezopotamskie mity o stworzeniu podkreślają, że bagna były pierwszymi stworzonymi krajobrazami, a ludzie zostali stworzeni tylko po to, by przejąć zadania pomniejszych bogów i kopać kanały w trzcinowiskach. W starożytnej Mezopotamii tereny podmokłe były postrzegane piękne, pożyteczne, a nawet erotycznie nacechowane (powstały wszak z nasienia boga Enki – stwórcy mokradeł i ludzi).
- ❖ Współczesna historia mokradeł Mezopotamii odzwierciedla tragiczny los terenów podmokłych i związanych z nimi ludzi w różnych częściach świata. Jeszcze w połowie XX wieku był to jeden z największych obszarów bagiennych Bliskiego Wschodu, liczący ponad 20 tys. km², zamieszkały przez potomków sumeryjskiej cywilizacji, tzw. Arabów bagiennych Madan. Od lat 1950. rozpoczął się proces osuszania tych terenów, przyspieszony w latach 1990. przez Saddama Husajna w celu stłumienia powstania Szyitów w 1991r. Do 2003 roku mokradła południowego Iraku zmniejszyły się o 90%, a populacja Arabów Bagiennych – wskutek masowej emigracji i prześladowań zmalała z 500 tys. do ok 20 tys. osób. Dziś trwają liczne próby restytucji przyrodniczej tego obszaru, mające na celu przywrócenie jego unikalnej przyrody i poprawę warunków życia ludzi. Możliwości osiągnięcia tych celów są jednak ograniczone wykonanymi wcześniej wielkoskalowymi pracami hydrotechnicznymi i postępującą zmianą klimatu.
- ❖ W Afryce i na Bliskim Wschodzie coraz bardziej uwydatniają się konflikty o wodę, objawiające się m.in. zatrzymywaniem przepływu rzek za pomocą wielkich tam. W rejonie Sahelu zaburzenie funkcjonowania rzek w związku z budową zapór jest jednym z ważnych powodów współczesnych migracji z rejonów dotychczas uzależnionych od naturalnych rytmów hydrologicznych rzek.

- ❖ Jednym z wciąż słabo poznanych typów afrykańskich mokradł są torfowiska, pełniące niezwykle ważną rolę w regulacji klimatu. Dopiero niedawne badania, opisane w 2017 roku na łamach czasopisma Nature^{vi} wykazały, że torfowiska kotliny Kongo stanowią największy na świecie kompleks tropikalnych torfowisk – zajmuje on 145 500 km² (czyli obszar porównywalny z powierzchnią niemal połowy Polski). Autorzy publikacji szacują, że w torfowisku zakumulowane jest aż 30 miliardów ton węgla — odpowiednik 3 lat obecnej globalnej emisji CO₂ ze spalania paliw kopalnych. Badanie sytuuje Demokratyczną Republikę Konga i Republikę Konga jako drugi i trzeci najważniejszy, pod względem zasobów torfu kraj tropikalny na świecie, zaraz po Indonezji. Cały kompleks objęto największym na świecie transgranicznym obszarem Ramsar. Badania prowadzone w ostatnich latach pozwoliły też zgromadzić informacje o torfowiskach zlewni Nilu. Choć znacznie mniejsze od bagien kotliny Kongo, ich ochrona jest niezmiernie ważna dla przeciwdziałania zmianie klimatu, bowiem zmiany hydrologiczne w regionie coraz bardziej wpływają na wysychanie torfowisk i ich zmianę z pochłaniaczy dwutlenku węgla w źródła tego gazu do atmosfery.

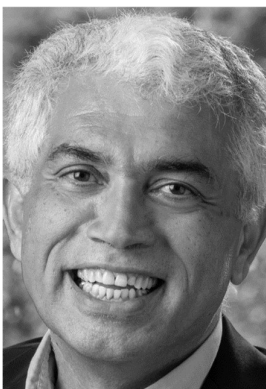
*Hamdiya, ok. 50 lat, w trakcie zbioru trzciny na mokradłach południowego Iraku Al Ahwar.
Fotografia Tamary Abdul Hadi pochodzi z jej cyklu poświęconego mokradłom Al. Ahwar i ich mieszkańcom.*

Nasi prelegenci

Tamara Abdul Hadi (Irak / Kanada) – iracka fotografka, której prace dotyczą historycznego i współczesnego oblicza jej kultury, w jej różnorodności. Jej prace były publikowane w The New York Times, The Guardian, The Wall Street Journal, The Financial Times, The National, Huck Magazine, VICE, Slate i innych, a także wystawiane w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Libanie, Kuwejcie, Francji, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Hiszpanii, na Węgrzech, w Kanadzie i USA. Abdul Hadi była członkinią założycielką Rawiya Collective, spółdzielni fotograficznej zrzeszającej kobiety fotografki na Bliskim Wschodzie. 5 lutego Tamara pokaże zdjęcia, które wykonała w ciągu ostatnich lat na mezopotamskich mokradłach Al Ahwar, relacjonując współczesne życie ich mieszkańców, zwanych Arabami Bagiennymi.

Dr Azzam Alwash (Irak) – iracki ekolog i aktywista ekologiczny, założyciel Eden Again, programu mającego na celu zwrócenie uwagi na osuszanie bagien w południowym Iraku, prowadzonego pod auspicjami Free Iraq Foundation, gdzie jest członkiem zarządu. W 1978 r. wyemigrował do USA, gdzie uzyskał tytuł doktora inżynierii cywilnej na Uniwersytecie Południowej Kalifornii (1988). Po odejściu Saddama Husajna wrócił do Iraku, aby pracować nad odtwarzaniem bagien i założył Nature Iraq, iracką organizację pozarządową zajmującą się ochroną środowiska naturalnego Iraku i jego dziedzictwa kulturowego. Wysiłek ten przyniósł mu nagrodę Takreem Award w 2011 roku oraz The Goldman Environmental Prize w 2013 roku, jak również nominację do grona 100 myślących przyszłościowo liderów świata przez Foreign Policy Group w 2013 roku. Dr Alwash pracuje obecnie nad kwestiami wody i środowiska poprzez Nature Iraq i American University of Iraq w Sulaimani (którego jest współzałożycielem), aby promować ideę współpracy w zakresie gospodarki wodnej i uczynienia z wody narzędzia pokoju, a nie źródła napięć na Bliskim Wschodzie.

Salman Khairalla (Irak) – aktywista zaangażowany w ochronę przyrody i rozwiązywanie konfliktów wokół dostępu do wody. Jako piętnastoletnie chłopak uciekł przed wojną domową w Bagdadzie i zaczął pracować w organizacji „Iraq Institute” (obecnie Nature Iraq). Jak pisze, „pasja do środowiska stała się schronieniem przed wojną, przemocą etniczną i ciągłymi konfliktami”. Jeszcze w czasie studiów na wydziale Nauk o Środowisku na Uniwersytecie Kufa w Najaf (Irak) Salman Khairalla zajął koordynacją akcji „Save the Tigris” - międzynarodowej kampanii na rzecz społeczeństwa obywatelskiego, której celem jest ochrona dziedzictwa i zasobów wodnych Mezopotamii przed skutkami nie zrównoważonego zarządzania i zmian klimatycznych. Jest też założycielem i dyrektorem organizacji "Humat Dijlah" (Stowarzyszenie Obrońców Rzeki Tygrys). Między innymi dzięki jego działaniom bagna południowego Iraku zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 2016 roku.

Prof. Dr Ifo Suspense Averti (Republika Kongo) – profesor nadzwyczajny na Uniwersytecie Marien N'GOUABI w Brazzaville, gdzie wykłada ekologię, leśnictwo i nauki o klimacie. Jego praca badawcza koncentruje się na szacowaniu zasobów i strumieni emisji CO₂ z ekosystemów leśnych Republiki Kongo. Podczas gdy jego głównym obszarem zainteresowania jest teledetekcja wylesiania i degradacji spowodowanej rozwojem miast oraz jej wpływ na bioróżnorodność i zasoby węgla, jest on również członkiem międzynarodowego zespołu badawczego CongoPeat, który obecnie pracuje nad zrozumieniem funkcjonowania tropikalnych torfowisk Basenu Kongo. W 2017 r. był współautorem publikacji w Nature autorstwa (Dardie et al.), zawierającej pierwsze oszacowanie ogromnych zasobów węgla zmagazynowanych przez torfowiska basenu Kongo, co będzie głównym tematem jego wystąpienia.

Dr Kaveh Madani (Iran/ USA) – naukowiec, aktywista, szef programu badawczego Nexus na Uniwersytecie Narodów Zjednoczonych w Dreźnie (Niemcy) oraz profesor w CUNY Crest Institute w City College w Nowym Jorku; były zastępca szefa irańskiego Departamentu Środowiska, a także wiceprezydent Iranu. W latach 2017-2018 pełnił również funkcję wiceprzewodniczącego Biura Zgromadzenia Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska. Jego badania i działania zewnętrzne wpłynęły na politykę wodną w Iranie. Odegrał również ważną rolę w podnoszeniu świadomości społecznej na temat irańskich problemów związanych z wodą i środowiskiem w ostatnich latach. 5 lutego, Kaveh Madani udzieli wywiadu, co można zrobić z nadciągającym kryzysem globalnej suszy, w oparciu o jego wykład na platformie TEDx "Water: think again" i włączy się do dyskusji plenarnej. (<https://www.kavehmadani.com/englishtalks>).

Dr Samer Elshehawi (Egipt / Niemcy) – jest ekohydrologiem zatrudnionym w Greifswald Mire Centre w Niemczech, gdzie jest obecnie koordynatorem projektu dotyczącego torfowisk zlewni Nilu. Obronił doktorat na Uniwersytecie w Groningen (Holandia) za pracę "Groundwater isotopes and ecohydrological analysis of peatland landscapes" (Zastosowanie izotopowej analizy wody podziemnej w ekohydrologicznych badaniach torfowisk) jest też autorem raportu "Assessment of Carbon (CO₂) emissions avoidance potential from the Nile Basin peatlands" (Ocena potencjału ograniczenia emisji dwutlenku węgla z torfowisk w zlewni Nilu), które będzie tematem jego wystąpienia na naszym spotkaniu WWD.

Dr Karounga Keita (Mali) – dyrektor regionalny organizacji Wetlands International na region afrykańskiego Sahelu, w Bamako, Mali. Dr Karounga Keita ma ponad 32-letnie doświadczenie, zdobyte na wysokim szczeblu w malijskim rządzie lub w sektorze prywatnym. Był starszym ekonomistą i kierownikiem zespołu/starszym doradcą ds. zarządzania w UNDP w wielu krajach (Mali, Burundi, Burkina Faso, Demokratyczna Republika Konga), jest autorem wielu narodowych strategii zrównoważonego rozwoju (Kongo Brazzaville, Komory) oraz raportu o bezpieczeństwie żywnościowym Mali 2015 dla FAO. Karounga Keita jest doktorem nauk ekonomicznych, ukończył studia podyplomowe z zakresu nauk politycznych i stosunków międzynarodowych. Będzie mówił o wpływie degradacji terenów podmokłych na źródła utrzymania i migracje w swoim regionie: "Dziesiątki milionów ludzi zależą od żywotności afrykańskich mokradeł. Migracja jest powszechną strategią utrzymania w regionie Sahelu. Ciągła utrata i degradacja terenów podmokłych przyczynia się do nowych i często destrukcyjnych migracji, w tym do Europy."

Prof. Dr. Hans Joosten (Holandia / Niemcy) – emerytowany profesor torfoznawstwa i paleoekologii na Uniwersytecie w Greifswaldzie w Niemczech, partner Greifswald Mire Centre, oraz sekretarz generalny International Mire Conservation Group. Autor ponad 600 artykułów naukowych i innych publikacji na temat torfowisk. Od 2009 roku jest intensywnie zaangażowany w negocjacje UNFCCC i rozwój wytycznych IPCC, szczególnie w zakresie rozliczania emisji z odwodnionych torfowisk, a także w FAO w promowanie odpowiedzialnego za klimat zarządzania torfowiskami. Oprócz głównego zainteresowania ekologią torfowisk i ich ochroną na świecie, od wielu lat interesuje się kulturowym i historycznym podłożem relacji człowieka z terenami podmokłymi, co znajduje odzwierciedlenie w niektórych jego pracach, w tym w analizach postrzegania terenów podmokłych w starożytnej kulturze i mitologii, co będzie głównym tematem jego wystąpienia podczas naszego wydarzenia WWD.

Program

5 lutego 2022

11.00 - Wprowadzenie – **Wiktor Kotowski and Magda Galus** (CMok)

11.05 - Uchodźcy na bagnach – świadectwo wydarzeń na granicy polsko-białoruskiej.

11.15 - 13.45 Mokrań Bliskiego Wschodu

Hans Joosten (Niemcy, University of Greifswald, International Mire Conservation Group): Bagna i mokradła w świadectwie starożytnych kultur Bliskiego Wschodu.

Tamara Abdul Hadi (Irak / Liban / Kanada): To był biblijny Eden. Mokrań Al Ahwar i ich mieszkańcy.

Azzam Alwash (Irak, Nature Iraq): Czy możemy odzyskać raj? O degradacji i restytucji mokradeł Mezopotamii.

Salman Khairalla (Irak, Tigris River Protectors Association): Ekologiczny aktywizm i poszukiwanie inspiracji.

Kaveh Madani (Iran/ USA): Czy będzie wojna o wodę? (wywiad)

13.45-14.30 Przerwa.

14.30-16.00 Mokrań Afryki

Samer Elshehawi (Egipt / Niemcy, Greifswald Mire Centre): Ponowne odkrywanie papirusu nad Nilem. Wyniki ostatnich badań na torfowiskach w zlewni Nilu.

Karounga Keita (Mali, Wetlands International - Sahel Office): Degradacja mokradeł a migracje na obszarze afrykańskiego Sahelu.

Ifo Suspense Averti (Republika Kongo, Université Marien Ngouabi): Wielkie torfowiska w zlewni rzeki Kongo i ich znaczenie dla globalnego klimatu.

16.00-17.00 Działania na mokradłach dla ludzi i przyrody. Dyskusja panelowa z udziałem prelegentów

Wydarzenie będzie można obejrzeć na [Facebook](#) i [YouTube](#)

Bagna.pl (Centrum Ochrony Mokradeł).

Kontakt dla mediów: wwd@bagna.pl

Magda Galus – Dyrektorka Centrum Ochrony Mokradeł: 737 333 736

dr hab. Wiktor Kotowski – członek Zarządu Centrum Ochrony Mokradeł: w.kotowski@bagna.pl

**World
Wetlands Day**
2 February 2022

Wetlands Action for People and Nature

ⁱ <https://www.nationalgeographic.org/media/global-human-journey/>

ⁱⁱ <https://undocs.org/en/A/75/L.125>

ⁱⁱⁱ <https://www.worldwetlandsday.org/events>

^{iv} Chan, Eva KF, et al. "Human origins in a southern African palaeo-wetland and first migrations." *Nature* 575.7781 (2019): 185-189. <https://www.nature.com/articles/s41586-019-1714-1>

^v Scerri, E. M., Drake, N. A., Jennings, R., & Groucutt, H. S. (2014). Earliest evidence for the structure of *Homo sapiens* populations in Africa. *Quaternary Science Reviews*, 101, 207-216.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277379114003023>

^{vi} Dargie, Greta C., et al. "Age, extent and carbon storage of the central Congo Basin peatland complex." *Nature* 542.7639 (2017): 86-90. <https://www.nature.com/articles/nature21048>

